

Lieta C-203/24 [*Hakamp*]ⁱ**Lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu kopsavilkums saskaņā ar Tiesas
Reglamenta 98. panta 1. punktu****Saņemšanas datums:**

2024. gada 15. marts

Iesniedzējtiesa:*Hoge Raad der Nederlanden* (Nīderlande)**Datums, kurā pieņemts iesniedzējtiesas nolēmums:**

2024. gada 15. marts

Prasītājs:

KN

Atbildētāja:*Raad van bestuur van de Sociale verzekeringsbank***Pamatlietas priekšmets**

Pamatlieta attiecas uz to sociālā nodrošinājuma tiesību aktu noteikšanu, kuri ir piemērojami darba ņēmējam, kas dzīvo Nīderlandē un kas Lihtenšteinā reģistrēta darba devēja labā ir veicis darbu uz iekšzemes ūdensceļu kuģa Beļģijā, Nīderlandē un Vācijā.

Lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu priekšmets un juridiskais pamats

Šis lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu saskaņā ar LESD 267. pantu ir īpaši attiecas uz to, kā noteikt, vai var uzskatīt, ka darba ņēmējs, kas veic darbību divās vai vairāk dalībvalstīs, būtisku savas darbības daļu veic dzīvesvietas dalībvalstī.

ⁱ Šīs lietas nosaukums ir izdomāts. Tas neatbilst neviena lietas dalībnieka reālajam personvārdam vai nosaukumam.

Prejudiciālie jautājumi

1. Kādi apstākļi vai apstākļu veidi ir atbilstoši, lai saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (EK) Nr. 987/2009 (2009. gada 16. septembris), ar ko nosaka īstenošanas kārtību Regulai (EK) Nr. 883/2004 par sociālās nodrošināšanas sistēmu koordinēšanu, (turpmāk tekstā – “Īstenošanas regula”) 14. panta 8. punktu izvērtētu jautājumu, vai persona, kas parasti veic darbību divās vai vairākās dalībvalstīs, būtisku savas darbības daļu veic dzīvesvietas dalībvalstī, ja ir konstatēts, ka šī persona tajā veic darbību 22 % apmērā no sava darba laika? Vai tam ir nepieciešams, ka: i) apstāklis uzrāda tiešu saistību ar darbības veikšanu, ii) apstāklis ietver norādi par darbības veikšanas vietu un iii) apstāklis ļauj izdarīt kvantitatīvus secinājumus par dzīvesvietas dalībvalstī veiktās darbības īpatsvaru attiecīgās personas kopējā darbībā?

2. Vai, ņemot vērā atbildi uz pirmo jautājumu, šajā vērtējumā ir jāņem vērā vai var ņemt vērā: i) darba ņēmēja dzīvesvietu, ii) tā iekšzemes ūdensceļu kuģa reģistrācijas vietu, uz kura darba ņēmējs veic savu darbību, iii) iekšzemes ūdensceļu kuģa īpašnieka un operatora juridisko adresi, iv) vietu, kurā kuģis ir kuģojis citos laikposmos, kad darba ņēmējs uz tā nav strādājis un nav bijis arī nodarbināts pie darba devēja, v) darba devēja juridisko adresi un vi) vietu, kurā darba ņēmējs uzkāpj uz kuģa borta un nokāpj no tā?

3. Cik ilgs laikposms ir jāaplūko, lai izvērtētu, vai darba ņēmējs būtisku savas darbības daļu veic dzīvesvietas dalībvalstī?

4. Vai dalībvalsts kompetentajai iestādei, nosakot piemērojamās tiesību aktus, ir novērtējuma brīvība, kas tiesām principā ir jāievēro, attiecībā uz Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (EK) Nr. 883/2004 (2004. gada 29. aprīlis) par sociālās nodrošināšanas sistēmu koordinēšanu (turpmāk tekstā – “Pamatregula”) 13. panta 1. punktā izmantoto frāzi “būtisk[a] savas darbības daļ[a]”, un, ja tas tā ir, tad kādā apmērā?

Atbilstošās Savienības tiesību normas

Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (EK) Nr. 883/2004 (2004. gada 29. aprīlis) par sociālās nodrošināšanas sistēmu koordinēšanu

Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (EK) Nr. 987/2009 (2009. gada 16. septembris), ar ko nosaka īstenošanas kārtību Regulai (EK) Nr. 883/2004 par sociālās nodrošināšanas sistēmu koordinēšanu

Atbilstošās valsts tiesību normas

Nav

Īss pamatlietas faktisko apstākļu un tiesvedības izklāsts

- 1 Prasītājs 2016. gadā dzīvoja Nīderlandē. No 2016. gada 4. februāra līdz 2016. gada 31. decembrim viņš strādāja uz iekšzemes ūdensceļu kuģa, kas ir reģistrēts Nīderlandē. Kuģniecības sabiedrība, kas ir reģistrēta un veic uzņēmējdarbību Nīderlandē, ir kuģa īpašniece un operatore. Šajā laikposmā prasītājs bija nodarbināts pie darba devēja Lihtenšteinā un darbību uz kuģa veica Beļģijā, Vācijā un Nīderlandē. Saskaņā ar kuģa žurnāla datiem 2016. gadā kuģis aptuveni 22 % no laika kuģoja Nīderlandē.
- 2 Ar 2017. gada 25. jūlija vēstuli Lihtenšteinai kompetentā iestāde saskaņā ar Īstenošanas regulas 6. pantu lūdza atbildētāju *Raad van bestuur van de Sociale verzekeringsbank* [Sociālā nodrošinājuma bankas valdi, Nīderlande] provizoriski noteikt sociālā nodrošinājuma tiesību aktus, kas piemērojami prasītājam laikposmā, kurā viņš veica darbību uz kuģa. Ar 2020. gada 6. marta lēmumu atbildētāja provizoriski noteica Nīderlandes sociālā nodrošinājuma tiesību aktu piemērošanu.
- 3 Prasītājs par šo lēmumu iesniedza sūdzību atbildētājam. Tā noraidīja šo sūdzību, uzskatot, ka prasītājs būtisku savas darbības daļu Pamatregulas 13. panta 1. punkta izpratnē veica Nīderlandē. Šajā ziņā tā ņēma vērā faktu, ka no kuģa žurnāla izriet, ka kuģis Nīderlandē 2016. gadā kuģoja aptuveni 22 % apmērā, 2013. gadā – arī 22 % apmērā un 2014. gadā – 24 % apmērā. Šajā ziņā atbildētāja balstījās arī uz to, ka prasītājs dzīvo Nīderlandē, ka kuģis ir reģistrēts Nīderlandē un ka kuģa īpašnieka un operatora juridiskā adrese ir Nīderlandē.
- 4 Pēc tam, kad *Rechtbank* [pirmās instances tiesa, Nīderlande] bija noraidījusi prasītāja prasību, viņš iesniedza apelācijas sūdzību *Centrale Raad van Beroep* [Sociālā nodrošinājuma un civildienesta lietu apelācijas tiesā, Nīderlande, turpmāk tekstā – “*Centrale Raad*”). Arī šī tiesa nosprieda, ka prasītājs būtisku savas darbības daļu ir veicis Nīderlandē. Pamatojumā *Centrale Raad* norādīja, ka attiecībā uz darba ņēmēju, kurš dzīvesvietas dalībvalstī strādā mazāk nekā 25 % no sava darba laika, tomēr var uzskatīt, ka viņš veic būtisku savas darbības daļu šajā dalībvalstī, ja pietiekamā apmērā pastāv citi apstākļi, kas uz to norāda. Jo mazāks esot darba ņēmēja darbības apmērs dalībvalstī, jo vairāk vai nozīmīgākiem apstākļiem par šo darbību esot jāliecina.
- 5 *Centrale Raad* nolēma, ka atbildētāja, apstrīdētajā lēmumā konstatējama, ka prasītājs būtisku savas darbības daļu veic savā dzīvesvietas dalībvalstī, proti, Nīderlandē, ir balstījies uz pietiekamu pamatojumu. Šīs tiesas instances uzskatā atbildētāja, konstatējot iepriekš minēto, drīkstēja ņemt vērā, ka kuģis, uz kura strādāja prasītājs, Nīderlandē bija kuģojis 2013. gadā arī 22 % apmērā un 2014. gadā – 24 % apmērā. Tāpat tā esot drīkstējusi ņemt vērā arī to, ka prasītājs dzīvo Nīderlandē, ka kuģis ir reģistrēts Nīderlandē un ka kuģa īpašnieka un operatora juridiskā adrese ir Nīderlandē.

Pamatlietas pušu galvenie argumenti

- 6 Prasītājs par *Centrale Raad* spriedumu iesniedza kasācijas sūdzību iesniedzējtiesā *Hoge Raad der Nederlanden* [Nīderlandes Augstākajā tiesā]. Attiecībā uz prejudiciālajiem jautājumiem nozīme ir tikai pirmajam sūdzības pamatam.
- 7 Prasītājs apgalvo, ka *Centrale Raad* savā vērtējumā par to, ka prasītājs būtisku savas darbības daļu ir veicis Nīderlandē, ir kļūdaini piemērojusi Pamatregulas 13. pantu un Īstenošanas regulas 14. panta 8. punktu. Šajā ziņā viņš argumentē, ka apstākļiem, kurus ir ņēmusi vērā *Centrale Raad*, nav nozīmes vērtējumā par to, vai būtiska viņa darbības daļa tika veikta Nīderlandē. Turklāt viņš uzskata, ka *Centrale Raad* ir kļūdījusies, neapsverot, ka viņa darba devēja juridiskā adrese ir Lihtenšteinā un ka viņš ir kāpis uz un no kuģa nevis Nīderlandē, bet gan Beļģijā.

Īss lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu motīvu izklāsts

- 8 Iesniedzējtiesa norāda, ka saskaņā ar Īstenošanas regulas 14. panta 8. punktu frāze “būtiska savas darbības daļ[a]” Pamatregulas 13. panta 1. punkta a) apakšpunkta izpratnē ir jāinterpretē tādējādi, ka tai ir jāattiecas uz kvantitatīvi būtisku darbības daļu, kurai nav obligāti jābūt galvenajai darbības daļai. To, vai būtiska darbības daļa tiek veikta dalībvalstī, saskaņā ar Īstenošanas regulas 14. panta 8. punktu algotas darbības gadījumā novērtē, pamatojoties uz tādiem indikatīviem kritērijiem kā darba laiks un/vai atalgojums. Ja pēc šo kritēriju piemērošanas iegūtā [darbības] daļa ir mazāka par 25 %, saskaņā ar šo noteikumu tas norāda uz to, ka būtiska [visas] darbības daļa netiek veikta attiecīgajā dalībvalstī.
- 9 No Īstenošanas regulas 14. panta 8. punkta tekstā izmantotajām frāzēm “*mede*” [“tostarp”]; tikai holandiešu valodas versijā, vārdam nav ekvivalenta formulējuma šīs normas latviešu valodas versijā], “indikatīv[i] kritērij[i]” un “norāda” izriet, ka tad, ja darba laiks un/vai atalgojums ir mazāks par 25 % dzīvesvietas dalībvalstī, pastāv iespēja, ka citi apstākļi vispārēja novērtējuma ietvaros tomēr liek pieņemt, ka darbība šajā dalībvalstī ir būtiska attiecīgās personas visas darbības daļa.
- 10 Pirmkārt, rodas jautājums par to, kādi apstākļi ir nozīmīgi, lai noteiktu, vai darba ņēmēji, kas savas dzīvesvietas dalībvalstī veic mazāk nekā 25 % no savas darbības, tomēr var tikt uzskatīti par tādiem, kas tur veic būtisku savas darbības daļu. Otrkārt, nav skaidrs arī laikposms, par kuru šis vērtējums ir jāveic.
- 11 Iesniedzējtiesa uzskata, ka izskatāmajā lietā atalgojums nav šāds atbilstošs apstākļi. Pat ja atalgojuma atšķirības ir pastāvējušas, puses šo kritēriju nav norādījušas. Tomēr nav skaidrs, kuri kritēriji ir nozīmīgi. Īstenošanas regulā ir vienīgi paredzēts, ka darbības jebkāds būtiskais raksturs “tostarp” ir jānosaka pēc tādiem indikatīviem kritērijiem kā darba laiks un/vai atalgojums, nenorādot, kādiem citiem apstākļiem vēl var būt nozīme.
- 12 Iesniedzējtiesa, pamatojoties uz Īstenošanas regulas [14]. panta 8. punkta formulējumu, ka dzīvesvietas dalībvalstī veiktās darbības daļai jābūt “kvantitatīvi

būtisk[ai]”, tiecas secināt, ka līdzās darba laikam un/vai atalgojumam ir jāņem vērā tādi citi apstākļi, kas i) uzrāda tiešu saistību ar darbības veikšanu, ii) ietver norādi par darbības veikšanas vietu un iii) ļauj kvantitatīvi izdarīt secinājumus par dzīvesvietas dalībvalstī veiktās darbības īpatsvaru salīdzinājumā ar attiecīgās personas kopējo darbību.

- 13 Iesniedzējtiesai ir šaubas par to, vai apstākļi, ar kuriem *Centrale Raad* pamatoja savu vērtējumu, šajā ziņā vispār ir nozīmīgi. Proti, runa ir par apstākļiem, kuriem nav tiešas saistības ar darbības veikšanu. Tajos nav saskatāmas norādes nedz par darbības veikšanas vietu, nedz par darbības kvantitatīvo īpatsvaru dzīvesvietas dalībvalstī salīdzinājumā ar kopējo darbību.
- 14 Pašsaprotami ir tas, ka vieta, kurā ir reģistrēts kuģis, un vieta, kurā atrodas īpašnieku un operatoru juridiskā adrese, nav saistītas ar darbību. Šķiet, ka tas pats attiecas arī uz vietu, kurā kuģis kuģoja citos gados, kad prasītājs vēl nestrādāja uz kuģa (skat. arī turpmāk 15.–18. punktu). Tā kā [Pamatregulas] 13. panta 1. punkts pēc definīcijas attiecas uz darba ņēmēju, kas daļu savas darbības veic savas dzīvesvietas dalībvalstī, arī dzīvesvietas dalībvalsts kritērijam iesniedzējtiesas ieskatā nav nozīmes. Prasītājs turklāt atsaucās arī uz darba devēja juridisko adresi un vietu, kur viņš kāpj uz un no kuģa. Pirmais kritērijs nekādi nav saistīts ar darbību, bet otrs nekādi nenorāda uz darbības dzīvesvietas dalībvalstī kvantitatīvo īpatsvaru. Tā kā nedz Pamatregulas un Īstenošanas regulas formulējums, nedz to sistēma, nedz Tiesas judikatūra neļauj atvasināt pietiekamas norādes par kritērijiem, kuriem ir nozīme, iesniedzējtiesa uzdod pirmos divus prejudiciālos jautājumus.
- 15 Attiecībā uz otro jautājumu kopumu, proti, kāds ir atbilstošais laikposms, lai novērtētu, vai būtiska prasītāja darbības daļa ir veikta Nīderlandē, iesniedzējtiesa apsver dažas iespējas. Tā kā sociālās apdrošināšanas iemaksas Nīderlandē tiek veiktas par kalendāro gadu, attiecīgo kalendāro gadu varētu uzskatīt par atskaites punktu. Tomēr [šīs iespējas] trūkums ir tāds, ka tiek piesaistīti valsts tiesību akti un tādējādi attiecīgo dalībvalstu pieeja var būt atšķirīga. Tāpat vērtējumu būtu iespējams veikt par laikposmu, kurā darba ņēmējam ir nemainīgas darba attiecības un kurš var būt ilgāks vai arī īsāks par vienu gadu. Tāpat šajā ziņā atkal rodas jautājums, vai var ņemt vērā arī apstākļus, kas attiecas uz laikposmiem, kuros darba ņēmējs ir veicis darbību uz kuģa, nebūdam nodarbinātas personas statusā (skat. iepriekš 14. punktu).
- 16 Paskaidrojot, iesniedzējtiesa norāda, ka no Īstenošanas regulas 14. panta 10. punkta izriet, ka, lai noteiktu, kādi tiesību akti ir piemērojami, ir jāņem vērā situācija, kas paredzēta turpmākajiem 12 kalendāra mēnešiem. Tomēr Īstenošanas regulā nav precizēts, no kura datuma sākas šis 12 mēnešu laikposms.
- 17 Savukārt par situāciju pagātnē Īstenošanas regulā nekas nav teikts. 2013. gada decembra Praktiskajā rokasgrāmatā par piemērojamajiem tiesību aktiem Eiropas Savienībā (ES), Eiropas Ekonomikas zonā (EEZ) un Šveicē (turpmāk tekstā – “Praktiskā rokasgrāmata”), 31. lpp., Administratīvā komisija sociālās

nodrošināšanas sistēmu koordinācijai (turpmāk tekstā – “Administratīvā komisija”) izklāsta, ka arī līdzšinējā nodarbinātības attiecību gaita ir uzticama mēraukla nākotnes rīcībai. Ja lēmumu nevar pamatot ar plānotajiem darba apstākļiem vai darbaspēka izlietojuma plāniem, saskaņā ar Praktisko rokasgrāmatu būtu lietderīgi ņemt vērā faktisko situāciju pēdējo divpadsmit mēnešu laikā un izmantot šo laikposmu, lai novērtētu būtisku darbību. Tomēr šim Administratīvās komisijas viedoklim nav izšķirošas nozīmes. Praktiskajā rokasgrāmatā paustie komisijas uzskati ir jāuztver kā atzinums. Tie var kalpot par lietderīgiem orientieriem, interpretējot Pamatregulu un Īstenošanas regulu, tomēr tie neskar tiesu pilnvaras izvērtēt šo regulu noteikumu saturu (skat. spriedumus, 1967. gada 5. decembris, *Van der Vecht*, 19/67, EU:C:1967:49, un 2019. gada 8. maijs, SF, C-631/17, EU:C:2019:381, 41. punkts).

- 18 Izskatāmajā lietā *Centrale Raad* ir ņemusi vērā situāciju, kas pastāvēja 2012. un 2013. gadā, proti, vairāk nekā 12 mēnešus pirms darbības sākuma, kas tādējādi ir pretrunā Administratīvās komisijas viedoklim un Īstenošanas regulas tiesiskajam regulējumam. No vienas puses, iesniedzējtiesas uzskatā varētu būt acīmredzami ņemt vērā darbības tendenci pēdējo gadu laikā, taču šis arguments šķiet atbalstāms tikai tad, ja attiecīgais darba ņēmējs šo darbību jau būtu veicis arī šajā attiecīgajā laikā. No otras puses, tas apstāklis, ka nedz Pamatregulā, nedz Īstenošanas regulā nav norāžu par to, ka līdzšinējā situācija ir jāņem vērā, ir pamats to neņemt vērā. Pilnīgi noteikti tas tā ir attiecībā uz situāciju, kas ir pastāvējusi pirms vairākiem gadiem, un vēl jo vairāk tad, ja darba ņēmēja nodarbinātība tolaik nav pastāvējusi. Tā kā attiecībā uz šo apsvērumu nedz Pamatregulas un Īstenošanas regulas formulējums, nedz to sistēma, nedz Tiesas judikatūra neļauj atvasināt pietiekamas norādes, iesniedzējtiesa uzdod trešo prejudiciālo jautājumu.
- 19 Tāpat iesniedzējtiesai rodas jautājums par to, kāda novērtēšanas brīvība ir kompetentās iestādes rīcībā, nosakot, ka attiecīgais darba ņēmējs ir pakļauts attiecīgajiem sociālā nodrošinājuma tiesību aktiem tādēļ, ka būtisku savas darbības daļu viņš veic dzīvesvietas dalībvalstī. Ja tiesai ir jālemj par šo noteikšanu, rodas jautājums, vai tai ir jāpieņem pašai savs pilnīgs spriedums un vajadzības gadījumā ar to jāaizstāj kompetentās iestādes viedoklis, vai arī tai ir jāparedz šai iestādei zināma novērtēšanas brīvība.
- 20 *Centrale Raad* šķiet uzskatām, ka kompetentajai iestādei pienākas šāda novērtēšanas brīvība. Attiecībā uz autopārvaldājumiem Administratīvā komisija Praktiskajā rokasgrāmatā, 34. lpp., raksta, ka pilnvarotās iestādes, kuru kompetencē ir piemērojamo tiesību aktu noteikšana, varētu veikt citus pasākumus, nekā ieskicēts Pamatregulā, Īstenošanas regulā un minētajā rokasgrāmatā, proti, tādus, kurus tās uzskata par piemērotākiem attiecībā uz konkrētajiem faktiem, kuriem ir jānosaka tiesiskais regulējums. Tas, šķiet, norāda uz pilnvaroto iestāžu novērtēšanas brīvību. Šis skaidrojums, protams, nav izšķirošs, pirmkārt, tādēļ, ka Administratīvās komisijas uzskati nav juridiski saistoši, un, otrkārt, tādēļ, ka šajā iedaļā ietvertais jēdziens “pilnvarotā iestāde” attiecīgā gadījumā varētu attiekties arī uz tiesu, kurai ir jālemj par dalībvalsts kompetentās iestādes viedokļa tiesiskumu.

- 21 Pret kompetentās iestādes novērtēšanas brīvības atzīšanu liecina tas, ka formulējums “būtiska darbības daļa” ir juridisks jēdziens, kas ir piemērots tam, lai tiesas to varētu piemērot konkrētā gadījumā bez pienākuma piešķirt novērtēšanas rīcību kādai administratīvajai iestādei. Turklāt kompetento iestāžu novērtēšanas brīvības atzīšana paaugstina varbūtību, ka dažādu attiecīgo dalībvalstu kompetentās iestādes attiecībā uz vieniem un tiem pašiem faktiem nonāks pie atšķirīga rezultāta piemērojamo tiesību aktu ziņā, lai gan Pamatregulai (11. panta 1. punkts) tieši ir jānodrošina, ka personas, uz kurām attiecas šī regula, ir pakļautas tikai vienas dalībvalsts tiesību aktiem.
- 22 Tā kā nedz Pamatregulas un Īstenošanas regulas formulējums, nedz to sistēma, nedz Tiesas judikatūra neļauj atvasināt pietiekamas norādes par jebkādu novērtēšanas brīvību, iesniedzējtiesa uzdod ceturto prejudiciālo jautājumu.

DARBA VERSIJA